

Forslag

til

Lov om ændring af lov om oprettelse af „Rask-Ørsted Fondet“.

(Danmarks internationale videnskabelige fond).

Fremsat den 20. januar 1966 af *undervisningsministeren*.

§ 1.

I lov om oprettelse af „Rask-Ørsted Fondet“, jfr. lovbekendtgørelse nr. 472 af 2. december 1948, som ændret senest ved lov nr. 48 af 4. marts 1964, foretages følgende ændringer:

1. § 3, 1. pkt., affattes således:

„Midlerne til fondets virksomhed bevilges på de årlige finanslove“.

2. I § 6 ændres „folketingsåret 1966-67“ til „folketingsåret 1968-69“.

§ 2.

Loven har virkning fra den 1. april 1966.

Bemærkninger til lovforslaget.

Ifølge lov nr. 48 af 4. marts 1964 om ændring af lov om Rask-Ørsted Fondet, jfr. lov nr. 113 af 3. maj 1961, skal lovforslag om lovens revision fremsættes senest i folketingsåret 1966-67.

Fra bestyrelsen for fondet har man imidlertid modtaget indstilling om, at statens årlige bidrag, der ved nævnte lov af 4. marts 1964 blev forhøjet fra 750.000 kr. til 1.100.000 kr., må blive forhøjet til 1.500.000 kr.

Ligesom i bemærkningerne til det lovforslag, der lå til grund for lov nr. 48 af 4. marts 1964, jfr. folketingstidende 1963-64, tillæg A. sp. 467, har bestyrelsen for fondet i sit andragende om forhøjelse af rådighedsbeløbet redegjort for udviklingen af Rask-Ørsted Fondet, idet man bl. a. har anført følgende:

„Rask-Ørsted Fondet blev oprettet ved lov nr. 555 af 4. oktober 1919, hvorefter der til fondet blev henlagt en blandt statens aktiver optaget 5 pct. rentebærende statsobligation på 5 mill. kr. Efter andragende fra fondets bestyrelse blev denne grundkapital ved lov nr. 274 af 9. juni 1948 forhøjet til

8 mill. kr. Ved lov nr. 211 af 11. juni 1954 blev fondets årlige rådighedsbeløb på ny forhøjet, idet det ved denne lov blev fastsat, at der på de årlige finanslove, fra 1. april 1954 stilles 500.000 kr. til rådighed for fondet, medens man samtidig af forklingshensyn forlod den indtil da gældende ordning, hvorefter det årlige rådighedsbeløb udgjorde renten af en som grundfond henlagt statsobligation. Ved lov nr. 113 af 3. maj 1961 blev fondets årlige rådighedsbeløb forhøjet til 750.000 kr. og ved lov nr. 48 af 4. marts 1964 til 1.100.000 kr.

Fondets bestyrelse råder over det årlige statstilskud, og hvad der ikke måtte blive rådet over i det enkelte år, henlægges til et reservefond for fondets drift. Over renterne af dette reservefond har bestyrelsen ligeledes dispositionsret i henhold til fondets fundats, medens der kun med undervisningsministeriets samtykke kan rådes over selve reservefondet.

I henhold til § 1 i loven af 4. oktober 1919, der ikke er blevet ændret ved lovene af 1948, 1954, 1961 og 1964, blev fondet oprettet til støtte for dansk

videnskab i forbindelse med mellemfolkelig forskning.

Dette formål søges i henhold til den for fondet nu gældende, den 9. februar 1955 kongeligt konfirmerede fundats navnlig fremmet ved bevillinger til

- 1) sådanne videnskabelige foretagender, der under dansk deltagelse eller ledelse iværksættes ved internationalt samarbejde,
- 2) etablering og vedligeholdelse af forbindelse mellem dansk videnskab og internationale videnskabelige organisationer,
- 3) oversættelse af danske videnskabelige arbejder til et af hovedsprogene,
- 4) udgivelse af danske, skandinaviske og internationale videnskabelige periodiske publikationer på hovedsprogene,
- 5) indkaldelse af udenlandske videnskabsmænd som foredragsholdere,
- 6) ophold her for udenlandske videnskabsmænd for at deltage i videnskabeligt samarbejde med danske videnskabsmænd,
- 7) studieophold og deltagelse i videnskabelige ekskursioner, møder, symposier og kongresser i udlandet for danske videnskabsmænd.“

Til støtte for den ansøgte forhøjelse af den årlige dispositionsbevilling har bestyrelsen anført følgende:

„Medens fondet altid til og med finansåret 1954-55 havde overskud på driftsregnskabet, således at man hvert år kunne forøge fondets reservefond, har man i finansårene 1955/56-1963/64 inclusive haft et samlet underskud på 600.921 kr. 86 øre, heraf alene i finansåret 1963-64 332.287 kr. 88 øre. Sidstnævnte underskud skyldes, at man bevilgede 1.134.067 kr., skønt den af fondet ansøgte forhøjelse af statens tilskud fra 750.000 kr. årlig til 1.100.000 kr. årlig fra 1. april 1963 først blev bevilget fra 1. april 1964. I finansåret 1964-65 har man bevilget ca. 1.175.000 kr., så der må, uanset den stedfundne forhøjelse af bevillingen og uanset, at man har udskudt et antal bevillinger eller dele af disse til finansåret 1965-66, ligeledes regne med et mindre underskud eller i bedste fald balance.

Rask-Ørsted Fondets reservefond er bortset fra et mindre kontant beløb (f. t. ca. 55.000 kr.) anbragt i obligationer efter reglerne for anbringelse af umyndiges midler. Obligationerne har altid været bogført med det beløb, for hvilket de er blevet indkøbt.

Efter at man i sommeren 1963 til dækning af fondets underskud havde solgt obligationer til samlet pålydende værdi 410.300 kr. for 315.293 kr. 35 øre, har man efter aftale med den af fondet

antagne statsautoriserede revisor anset det for rigtigst, at obligationsbeholdningen ved regnskabsårets udgang fremtidig opføres til kursværdien. Fondets samlede obligationsbeholdning, pr. 31. marts 1964 nominelt 826.200 kr. (reservefondet 583.200 kr. og driftsregnskabet 243.000 kr.), har været bogført til 751.312 kr. 14 øre, men skulle, såfremt kursværdien var blevet lagt til grund, have været bogført med 622.010 kr. 75 øre. Fondets aktiver, d. v. s. bankbeholdning + obligationer til kursværdi udgjorde pr. 31. marts 1964 1.002.418 kr. 71 øre, medens de i årenes løb bevilgede beløb, der ikke endnu var kommet til udbetaling („restancerne“) udgjorde 815.627 kr. 73 øre, således at aktiverne kun oversteg passiverne med 186.790 kr. 98 øre, et beløb, der er blevet yderligere væsentlig formindsket ved det i indeværende finansår stedfundne fald i obligationskurserne. Forskellen mellem værdien af fondets aktiver og summen af de givne bevillinger, der endnu ikke er kommet til udbetaling, er således nu så ringe, at selv om der af „restancerne“ formentlig vil blive inddraget et ret betydeligt beløb (i finansårene 1962-63 og 1963-64 blev der således inddraget henholdsvis 62.688 kr. 54 øre og 56.336 kr. 26 øre), vil fondet ikke kunne bære yderligere væsentlige underskud. Fondets administrationsudgifter udgjorde i året 1963-64 ca. 72.000 kr.“

Til nærmere belysning af fondets virksomhed henvises til den af bestyrelsen udarbejdede oversigt, der er optaget som bilag til nærværende lovforslag. I oversigten er de i årene 1935/36-1963/64 bevilgede beløb opdelt i hovedgrupper efter de formål, hvortil fondet yder støtte.

De ved lovene af 1961 og 1964 gennemførte forhøjelser af fondets årlige statstilskud fra 500.000 kr. til henholdsvis 750.000 kr. og 1.100.000 kr. var — kort gengivet — motiveret i

- a) prisstigningen fra 1954,
- b) den fortsatte intensivning af det internationale videnskabelige samarbejde,
- c) det ønskelige i, at rejsebevillinger til danske videnskabsmænd kunne ansættes mindre knebent, og også til rejser ud over Europa at kunne bevilge de fornødne beløb fuldt ud i stedet for blot at kunne yde begrænsede tilskud til sådanne rejser,
- d) det ønskelige i at kunne imødekomme ansøgninger om bevillinger til indkaldelse af fremmede foredragsholdere uden at måtte reducere de til fondets formål øvrige disponible beløb,
- e) en forhøjelse af fondets maksimumssats for bevillinger til længere ophold her for fremmede

videnskabsmænd først i 1960 fra 800 kr. til 1.200 kr. pr. måned og derefter fra 1961-62 til 1.500 kr. pr. måned og under visse betingelser op til 2.000 kr. pr. måned, hvortil i enkelte tilfælde kommer et beskedent tilskud til rejseudgifter for den pågældende,

- f) en forhøjelse af fondets maksimaltakst for bevil-linger til oversættelse til et af hovedsprogene, der efter en forhøjelse fra 18 kr. til 20 kr. i juni 1962 på ny er forhøjet i foråret 1964 til 30 kr. pr. side a 2.000 bogstaver for større arbejder og 37 kr. 50 øre pr. side for arbejder på indtil ét ark, og endelig
- g) det ønskelige i en ajourføring af tilskuddene til de med støtte fra fondet udgivne videnskabelige tidsskrifter og andre periodica.

Som det vil fremgå af den i bilaget givne oversigt har fondets bestyrelse efter forhøjelsen af det årlige statstilskud ved loven af 3. maj 1961 foretaget en væsentlig forhøjelse af det beløb, der årligt anvendes til bevillinger til indkaldelse af fremmede foredragsholdere.

I efteråret 1964 har man på ny forhøjet beløbet, denne gang til 55.000 kr. Forhøjelsen skyldes hovedsagelig den stadig stærke stigning i antallet af fremmede foredragsholdere, hvortil kommer, at man har forhøjet de enkelte bevillinger fra 250 kr. til 500 kr. pr. foredrag + rejseudgifter for foredragsholdere, der er indbudt af danske videnskabsmænd eller videnskabelige institutioner eller foreninger og fra 250 kr. til 300 kr. til fremmede videnskabsmænd, der på gennemrejse tilbyder at forelæse ved universiteterne eller andre højere læreanstalter. Disse forhøjelser har været i høj grad påkrævede og er beskedne, når man tager i betragtning, at bevillingerne før anden verdenskrig normalt udgjorde 600 kr. uanset antallet af de af den pågældende afholdte forelæsninger, hvortil kom rejseudgifter efter regning. Medens gennemsnittet af antallet af fremmede foredragsholdere i årene 1934/35-1938/39 var ca. 9 årlig, var antallet i 1963-64 imidlertid steget til 54 og er i 1964-65 foreløbig 62.

Bestyrelsen har endvidere i sin ansøgning anført følgende:

„Medens summerne af fondets bevillinger til udgivelse, oversættelse af tidsskrifter i de sidste år har været nogenlunde konstante, vil beløbene stige væsentligt i finansåret 1964-65, særlig for oversættelsernes vedkommende efter den foran under f) nævnte forhøjelse af maksimaltaksten for bevillinger til oversættelse. Udgiften til oversættelse i indværende år er forløbig opgjort til ca. 226.000 kr., en stigning i forhold til 1963-64 på ca. 135 pct.

Det bemærkes i denne forbindelse, at bevilling til den enkelte ansøger til egen oversættelse af hans arbejde hidtil har været $\frac{3}{5}$ af den til enhver tid gældende maksimaltakst. Brøken er nu forhøjet til $\frac{3}{4}$, idet man anser det for meget ønskeligt, at ansøgerne selv foretager oversættelsen eller skriver deres arbejde på vedkommende fremmede sprog.

Bevillingerne til længerevarende ophold for fremmede videnskabsmænd, der i de senere år er steget stærkt, formentlig til dels som følge af de i efteråret 1960 og 1961-62 foretagne forhøjelser af den sats, hvorefter disse bevillinger beregnes, er i finansåret 1964-65 yderligere steget så meget, at man, som foran anført, har måttet udskyde et beløb på i alt 61.500 kr. af de i efteråret 1964 givne bevillinger til finansåret 1965-66.

Fondets bevillinger til danske videnskabsmænd til rejser i udlandet, der i de senere år har været konstant stigende, er i finansårene 1963-64 og 1964-65 på ny blevet stærkt forhøjet. Dette skyldes hovedsagelig en forhøjelse af antallet af rejsebevillinger og kun i ringe omfang forhøjelse af de enkelte bevillinger. Antallet har i 1964-65 været 196 til et samlet beløb af 436.879 kr., hvilket er en stigning på over 100.000 kr. i forhold til finansårene 1961-62 og 1962-63, hvor antallet af bevillinger var ca. 135. Det har herefter kun i ret få tilfælde været muligt at bevilge de til rejser ud over Europa fornødne beløb fuldt ud. I de fleste tilfælde har man som hidtil måttet nøjes med at yde begrænsede tilskud til sådanne rejser.

De ovenfor nævnte forbedringer, der i intet tilfælde er gået højere, end den stedfindende prisstigning kan begrunde, har naturligvis medført en væsentlig merudgift for fondet. Når den pr. 1. april 1964 givne forhøjelse til 1.100.000 kr., der var baseret på forholdene i foråret 1962, allerede nu har vist sig at være utilstrækkelig, skyldes dette imidlertid — foruden prisstigningen siden foråret 1962 — at dansk videnskabs deltagelse i det internationale samarbejde i de sidste år er blevet yderligere stærkt intensiveret, og at antallet af videnskabelige stillinger er blevet forhøjet meget betydeligt i de sidste år, hvilket har medført, at antallet af kvalificerede ansøgninger til Rask-Ørsted Fondet er væsentligt større end tidligere. Med den nu givne årlige bevilling vil man kun i ganske kort tid endnu kunne opretholde fondets foran angivne bevillingspraksis.

Under hensyn til det anførte mener Rask-Ørsted Fondets bestyrelse, at en forhøjelse af statens årlige tilskud til fondet vil være absolut nødvendig, hvis fondet skal kunne varetage de dette påhvillende opgaver i fornødent omfang i overensstemmelse med de foran nævnte retningslinjer og uden andre

forhøjelser af fondets satser og takster end de som følge af en eventuel fortsat prisstigning allermest påkrævede. På det foreliggende grundlag skal man herefter henstille, at det årlige tilskud forhøjes fra 1.100.000 kr. til 1.500.000 kr.“

Bestyrelsen har senere suppleret sin ansøgning med nedennævnte oplysninger:

I finansåret 1964-65 bevilgede fondet i alt 1.160.005 kr., hvortil kommer dele af bevillinger, der blev udskudt, således at de først er ført til udgift i finansåret 1965-66, i alt 61.500 kr.

Fondets obligationsbeholdning, der pr. 31. marts 1965 udgjorde nominelt 817.200 kr., er hidtil blevet bogført med det beløb, der er medgået til indkøb af obligationerne. Efter de senere års kursfald har man imidlertid anset det for nødvendigt, at beholdningen opføres efter kursværdien ultimo marts 1965. Kursværdien er herefter 517.873 kr., efter at man har nedskrevet den bogførte værdi med 224.439 kr. 14 øre.

Regnskabsåret 1964-65 sluttede med et underskud på 213.350 kr. 60 øre, medens fondets reservefond efter dækning af dette underskud pr. 31. marts 1965 udgjorde 102.741 kr. 77 øre.

Det tilføjes, at obligationernes værdi på grund af det fortsatte kursfald nu er væsentlig mindre end værdien pr. 31. marts 1965, 517.873 kr.

Undervisningsministeriet kan for sit vedkommende tilslutte sig bestyrelsens indstilling, idet man finder det påkrævet, at fondets statstilskud forhøjes til 1.500.000 kr. årlig, således at fondet fortsat vil være i stand til at varetage sine betydningsfulde opgaver i fornødent omfang.

I det forelagte lovforslag om ændring af lov nr. 215 af 7. juni 1952 om oprettelse af „Statens almindelige Videnskabsfond“ har man foreslået, at fondets rådighedssum, der hidtil har været fastsat i loven om videnskabsfondet, fremtidig bevilges på de årlige finanslove, således som det er tilfældet med hensyn til det årlige rådighedsbeløb for „Statens teknisk-videnskabelige fond“, jfr. § 5, stk. 2, i lov nr. 243 af 10. juni 1960 om oprettelse af „Danmarks teknisk-videnskabelige forskningsråd“ og „Statens teknisk-videnskabelige fond“.

Bestyrelsen for Rask-Ørsted Fondet har ikke ønsket en tilsvarende ændring i loven, men undervisningsministeriet er imidlertid af den formening, at det er rigtigst at have samme bestemmelser for statens tilskud i alle tre love. Loven foreslås optaget til revision senest i folketingsåret 1968-69.

Det bemærkes, at man ved forslag til finanslov for finansåret 1966-67 har søgt en bevilling på 1,5 mill. kr. som tilskud til fondet.

Under 18. september 1965 har undervisningsministeriet nedsat Forskningens Fællesudvalg (FFU). Udvalget har bl. a. til opgave at tage initiativ med hensyn til forskningsorganisationens hensigtsmæssige opbygning herunder også med henblik på eventuel oprettelse af nye forskningsråd og -fonde i det omfang, behov herfor findes at foreligge eller ved ændring af de regler, som gælder for de allerede etablerede råds og fondes virksomhed. Det må således forventes, at FFU i forbindelse med sine generelle undersøgelser af disse forhold også vil inddrage Rask-Ørsted Fondets virksomhed i sine overvejelser sammen med de øvrige bestående fonde.

Bilag.

Oversigt over anvendelsen af „Rask-Ørsted Fondet“s rådighedsbeløb i årene 1935-36—1963-64.

	Fremmede foredragsholdere	Udgivelse	Oversættelser	Tidsskrifter	Fremmede videnskabsmænds ophold her	Rejser for danske videnskabsmænd	Andre formål	Ialt
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
1935/36-1939/40 gennemsnitlig	6.000,—	59.661,76	14.813,02	37.386,80	32.960,—	18.741,—	68.366,34	237.928,92
1940/41-1944/45 gennemsnitlig	6.000,—	71.671,27	29.068,63	48.440,—	26.050,—	2.624,—	62.165,04	246.018,94
1945/46-1949/50 gennemsnitlig	6.800,—	86.587,73	30.673,42	51.502,—	28.970,—	52.721,05	54.758,65	312.012,85
1950/51.....	8.000,—	59.247,67	55.807,60	76.800,—	49.850,—	86.180,66	63.387,—	399.272,93
1951/52.....	12.000,—	104.225,—	38.971,—	72.000,—	46.000,—	50.031,—	73.640,—	396.867,—
1952/53.....	14.200,—	102.710,82	43.100,—	68.500,—	37.700,—	70.074,—	61.719,20	398.004,02
1953/54.....	15.000,—	43.523,—	36.134,—	74.000,—	35.500,—	93.006,—	107.890,—	405.053,—
1954/55.....	8.000,—	126.136,—	33.879,—	79.400,—	79.100,—	251.175,—	82.680,—	660.370,—
1955/56.....	12.000,—	54.921,—	57.488,—	77.900,—	83.000,—	189.390,—	120.311,—	595.010,—
1956/57.....	12.000,—	29.826,80	41.821,50	83.500,—	93.200,—	225.617,30	82.797,—	568.762,60
1957/58.....	15.000,—	79.862,85	63.434,20	72.500,—	43.186,—	180.057,—	75.901,—	529.941,05
1958/59.....	12.000,—	24.099,—	68.054,77	81.404,—	74.615,—	212.370,—	73.920,—	546.462,77
1959/60.....	12.000,—	81.572,—	58.565,—	82.110,—	78.685,—	180.662,—	68.542,—	562.136,—
1960/61.....	12.000,—	96.430,—	67.404,—	78.810,—	139.240,—	165.050,—	66.010,—	624.944,—
1961/62.....	30.000,—	88.039,—	91.184,50	114.780,—	199.100,—	340.301,—	92.465,—	955.869,50
1962/63.....	30.000,—	72.159,—	103.083,—	124.865,—	141.639,—	345.134,—	105.560,—	922.440,—
1963/64.....	48.000,—	90.944,—	96.433,—	110.268,—	239.450,—	386.387,—	162.585,—	1.134.067,—